

18.11.2024

Valtiontalouden tarkastusvirasto

Viite: D/624/04.13.00/2024

MIELI ry:n lausunto avoimuusrekisterilain tarkoittamien vaikuttamistoiminnan taloudellisten tietojen muodostamisesta

Eesityksen tausta ja tavoitteet

Avoimuusrekisterilain (430/2023) 5 § mukaan Ilmoitusvelvollisen on annettava selvitys vaikuttamistoiminnastaan tai vaikuttamistoiminnan neuvonnasta avoimuusrekisteriin toimintailmoituksella. Lausuttavana olevan määräyksen tavoitteena on tarkentaa avoimuusrekisterilain tarkoittamien vaikuttamistoiminnan taloudellisten tietojen muodostamiseen vaadittuja tietoja rekisteriviranomaiselle annetun määräyksenantovaltuuden puitteissa.

Valtiontalouden tarkastusviraston lausuntoluonnoksessa esitetyt taloudellisten tietojen muodostamista koskevat määräykset koskevat avoimuusrekisterin toimintailmoituksessa kerran vuodessa ilmoitettavaa edellisen kalenterivuoden aikana vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden kokonaismäärää ja näiden vaikuttamistoimintaan käyttämiä henkilötyövuosia. Lisäksi tarkempia määräyksiä annetaan vaikuttamistoimintaan liittyvien markkinointi- ja edustamiskulujen muodostamisesta.

Vaikuttamistoiminnan taloudelliset tiedot ilmoitetaan ensimmäisen kerran avoimuusrekisteriin kesän 2026 toimintailmoituksessa. Silloin raportoidaan taloudelliset tiedot vuodelta 2025.

MIELI ry:n havainnot esityksestä

1. Vaikuttamistoimintaan osallistuneet henkilöt ja niiden kokonaismäärä

MIELI ry katsoo, että vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden määrään pitäisi laskea ainoastaan ne henkilöt, jotka ovat suoranaisesti osallistuneet ilmoitusvelvolliseen vaikuttamistoimintaan eli harjoittaneet yhteydenpitoa avoimuusrekisteriin ilmoitetuissa aiheissa.

Vaikuttamistoiminnan taustatyö tulee jättää soveltamisalan ulkopuolelle. Taustatyötä tehdään muun asiantuntijatyön osana, joten sen työaikaosuutta on vaikea erottaa muusta työstä. Myös kansalaisjärjestöjen luottamusjohdon ja vapaaehtoisten osalta seuranta olisi haastavaa. Vaikuttamistoimintaan käytetyn ajan seuraaminen on uusi hallinnollinen tehtävä, jota on vaikea edellyttää luottamusjohdolta tai vapaaehtoisilta. On myös mahdollista, että raportointivelvollisuus voisi vähentää kiinnostusta ja halukkuutta toimia vapaaehtoisena ja yhdistyksessä hallinnollisen työläyden tai valvonnan kohteena olemisen näkökulmasta.

18.11.2024

2. Vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden vaikuttamistoimintaan käyttämät henkilötyövuodet

Esitysluonnoksen mukaan avoimuusrekisteriin tulisi ilmoittaa kaikkien vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden käyttämät työtunnit ja nämä pitäisi olla myös todennettavissa.

Tämä tarkoittaisi sitä, että yhdistyksen henkilöstön, luottamushenkilöiden ja vapaaehtoisten eli kaikkien vaikuttamistoimintaan ja sen taustatyöhön osallistuvien tulisi pitää jatkuvaa kirjanpitoa vaikuttamiseen liittyvästä toiminnastaan sekä raportoida siitä säännöllisesti ilmoitusvelvolliselle. Ilmoitusvelvollinen tarvitsisi myös oman tuntikirjanpitojärjestelmän tätä varten.

MIELI ry katsoo, että vaade on kohtuuttoman työläs ja käytännössä haastava toteuttaa. Esimerkiksi MIELI ry:ssä toimii yli 3000 vapaaehtoista. Kansalaisten tulee voida käyttää oikeutta demokraattiseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen, eikä siihen liittyvää hallinnollista taakkaa tule lisätä tarpeettomasti. Valtaosa vapaaehtoisista ja yhdistysten luottamusjohdosta työskentelee ilman palkkaa tai palkkioita. Myöskään tästä näkökulmasta ei taloudellisten tietojen raportointi vaikuta mielekkäältä.

MIELI ry:n mielestä arvio varsinaiseen vaikuttamistoimintaan käytetyistä työvuosista olisi riittävä toteuttamaan avoimuusrekisterin tavoitteet läpinäkyvästä vaikuttamistyöstä. Suuruusluokittain tehtävät vuositason ilmoitukset olisivat luotettavimpia ja vertailukelpoisimpia sekä vähiten hallinnollista taakkaa aiheuttava ratkaisu.

3. Vaikuttamistoimintaan liittyvien markkinointi- ja edustamiskulujen muodostaminen

Esityksen mukaan ilmoitusvelvollisen pitäisi ilmoittaa avoimuusrekisteriin kuuluvaan vaikuttamistoimintaan liittyvät markkinointi- ja edustamiskulut.

MIELI ry muistuttaa, että kansalaisjärjestöt tekevät vaikuttamistyötä usein valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Vain osa järjestöjen vaikuttamistyöstä kohdistuu avoimuusrekisterin raportoinnin piiriin. Materiaaleja tehdään pääsääntöisesti digitaalisesti mutta myös painettuina. Järjestöissä materiaalikulut ovat tyypillisesti varsin pieni menoerä ja kulujen jakaminen niin että kokonaiskustannuksista erotellaan avoimuusrekisterin piiriin kuuluvat kulut ei tunnu tarkoituksenmukaiselta.

Yhteenveto

MIELI ry pitää lausuttavana olevaa esitystä erittäin haastavana, työläänä ja epätarkoituksenmukaisena kansalaisjärjestön näkökulmasta. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on osa kansalaisjärjestöjen ydintehtäviä. Vaikuttaminen on pitkäjänteistä ja sitä toteuttavat sekä työntekijät että luottamushenkilöt. Vaikuttamistavoitteita muodostetaan yhteistyössä luottamusjohdon, jäsenien ja jäsenyhdistysten kanssa.

Kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli kansalaisten äänen välittämisessä ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamisessa. MIELI ry katsoo, että lausuttavana oleva esitys kuormittaa kohtuuttomasti hyvin erilaisista lähtökohdista toimivia kansalaisjärjestöjä ja hankaloittaa niiden vaikuttamistyötä ja osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun.

18.11.2024

Järjestöjen hallinnollista taakkaa ja byrokratiaa pyritään vähentämään parhaillaan valmistelussa olevassa kansalaisjärjestöstrategiassa. Myös Orpon hallitusohjelman tavoitteena on järjestöjen liiallisen sääntelyn ja byrokratian vähentäminen. MIELI ry kokee, että valtiontalouden tarkastusviraston esitys vie järjestöjen sääntelyä ja hallintovaatimuksia vastakkaiseen suuntaan.

Hallitus esittää leikattavaksi sosiaali- ja terveysalan järjestöjen valtionavustuksia yli kolmanneksella tällä hallituskaudella. Niukkenevat resurssit tulee saada suunnata järjestöjen perustyöhön, jotta ihmisten avuntarpeeseen pystytään vastaamaan mahdollisimman tehokkaasti.

Demokratian ja yhteiskunnan kannalta on ongelmallista, mikäli kansalaisjärjestöt vähentävät vaikuttamistyötään avoimuusrekisterin taloustietojen raportoinnin haastavuuden ja työläyden takia tai käyttävät kohtuuttomasti resurssejaan avoimuusrekisterin taloustietojen raportointiin.

MIELI ry katsoo, että lausuttavana oleva esitys yksityiskohtaisesta tiedonkeruusta ei vastaa sitä, mitä avoimuusrekisteriä valmisteltaessa tavoiteltiin. MIELI ry toivoo, että taloudellisten toimintatietojen raportointivelvollisuuksia kevennetään sekä huomioidaan kansalaisjärjestöjen erityispiirteet ja toimintaympäristö ohjeistusten laadinnassa.

MIELI Suomen Mielenterveys ry

Sari Aalto-Matturi
Toiminnanjohtaja
sari.aalto-matturi@mieli.fi